

Баланюк М. В.

здобувач

Львівського університету бізнесу та права

Яворська Н. П.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри підприємництва

та екологічної експертизи товарів

Національного університету «Львівська політехніка»

Balanyk M. V.

Getter,

Lviv University of Business and Law

Yavorska N. P.

PhD in Economics,

Associate Professor at the Department of Entrepreneurship

and Environmental Examination of Goods

Lviv Polytechnic National University

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

FORMATION MECHANISMS OF ENTERPRISES BANKING SECTOR: ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE

Анотація. Досліджено моделі економічного розвитку окремих країн світу (США, Німеччини, Японії) та відображено досвід найрозвиненіших країн світу щодо розвитку підприємств банківського сектору, який доцільно використати в Україні. Доведено, що управління власним капіталом банку здійснюється з позицій єдності процесного та системного підходів до формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору. Проведено порівняльну характеристику змісту та принципів процесного та системного підходів до управління та розвитку підприємств банківського сектору. Встановлено, що процесний та системний підходи застосовуються різними країнами під час формування національних моделей розвитку підприємств банківського сектору. Виділено особливості формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору в Україні.

Ключові слова: механізм, розвиток, банківський сектор, підприємства банківського сектору, стабільність банківської системи, процесний та системний підходи.

Постановка проблеми. Незважаючи на те що здебільшого протекціонізм часто є виправданим, світовий досвід свідчить, що коли країна занадто ізолює себе від світової економічної системи, то вона не в змозі створити ефективну національну економіку. Відомо, що банківський сектор економіки забезпечує її стабільність, оскільки здатний регулювати темпи економічного зростання. Економічно розвинуті країни створили дієві механізми підтримки економічного розвитку. Ними сформовано сприятливі умови для розвитку підприємств банківського сектору, тому зарубіжний досвід представляє значний інтерес як для формування вітчизняних підприємств банківського сектору, так і безпеки національної економіки загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розроблення питань теорії і практики функціонування банківської системи здійснили зарубіжні вчені: Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, А. Пігу, Дж. Герлі, Е. Коен, Е. Шоу, М. Фрідмен, Ф. Мишкін, П. Роуз, Дж. Сінкі, А. Грязнова, Е. Жуков, В. Колесніков, Л. Красавіна, О. Лаврушин, Ю. Львов. Означеній тематиці присвячено праці вітчизняних учених-економістів, зокрема: О. Барановського, О. Васоренка, А. Гальчинського, О. Дзюбюка, Б. Івасіва, Г. Карчевої, О. Кірсєва, В. Кротюка, В. Лисицького, І. Лютого, Б. Луціва, В. Міщенко, А. Мороза, Л. Примостки, М. Пуховкіної, М. Савлука, В. Суторміної, Р. Тиркала, С. Циганова. Дослі-

дженню проблем розвитку банківської системи у вітчизняній науковій літературі присвячено наукові праці В. Базилевича, В. Геєця, А. Гриценка, О. Дзюбюка, І. Івасіва, Л. Кузнецової, В. Міщенко, А. Мороза, С. Науменкової, Н. Шульги та багатьох інших. Не зменшуючи значимості наукових напрацювань у рамках загальної теорії банківської системи, досліджень стосовно зарубіжних банків, окремих проблем функціонування вітчизняної банківської системи, зокрема її платоспроможності та ліквідності, слід усе ж констатувати, що залишаються недостатньо вивченими питання щодо механізмів розвитку підприємств банківського сектору. В умовах трансформацій, які відбуваються в країні, вони потребують глибшого розроблення як у теоретичному, так і в методично-практичному аспектах.

Мета статті полягає у вивченні механізмів розвитку підприємств банківського сектору, що пов'язано із необхідністю забезпечення стабільності банківської системи і сприяння подальшому зростанню вітчизняної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідженням теорії розвитку підприємств банківського сектору займався класик економічної науки Д. Рікардо [1], який був переконаний, що істотна різниця між банком і всіма іншими підприємствами полягає у тому, що «...банк ніколи не був би заснований, якщо би він отримував прибуток тільки від використання власного капіталу; дійсна вигода від банку

Таблиця 2

Десять найбільших банків світу за розміром активів у 2016 р.

№	Банки	Країни	Активи, млрд. дол.
1	ICBC	Китай	3420,3
2	Fannie Mae	США	3221,9
3	China Construction Bank	Китай	2826,0
4	Agricultural Bank of China	Китай	2739,8
5	Bank of China	Китай	2589,6
6	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	2458,8
7	Japan Post Holding	Японія	2450,7
8	JPMorgan Chase & Co	США	2423,8
9	HSBC Holdings	Великобританія	2409,7
10	Bank of America	США	2185,5

отримується лише тоді, коли він пускає в хід чужий капітал. Інші підприємства нерідко отримують, навпаки, величезний прибуток, витрачаючи тільки свій власний капітал...» [2, с. 225]. Учений стверджував, що «...все мистецтво банківського бізнесу полягає в умінні підтримувати можливо більш обширний обіг за допомогою найменшої можливої суми фондів, які зберігаються у формі готівки і злитків, які не приносять прибутку...» [2, с. 226].

На основі постулатів Д. Рікардо значною мірою сформувалися банківські сектори США, Німеччини, Японії та інших країн світу. Для характеристики ефективності банківських секторів цих країн розглянемо окремі моделі їх економічного розвитку.

Серед десяти найбільших за економічним потенціалом країн найвищий показник ВВП на душу населення, за даними на 2016 р., мають США – 55,8 тис. дол. (19-е місце у загальносвітовому рейтингу), за ними йдуть Німеччина – 46,9 тис. дол. (28-е), Франція – 41,2 тис. дол. (38-е), Великобританія – 41,2 тис. дол. (39-е) та Японія – 38,1 тис. дол. (42-е місце). Великі європейські країни поступаються США за цим показником більше на 1 000 тис. дол. на особу [3]. Порівнюючи Україну (7,5 тис. дол.) із цією групою країн, можна констатувати, що вона перебуває на 151-му місці у світі, випереджаючи лише Індію (6,2 тис. дол.). Попри це за рівнем ВВП на особу Україна поступається середньому рівню по ЄС (37,8 тис. дол.) у понад п'ять разів, а середньосвітовому показнику (15,8 тис. дол.) – у понад два рази. Десять найбільших банків світу за розміром власного капіталу подано у табл. 1 [3].

Таблиця 1

Десять найбільших банків світу за розміром власного капіталу в 2016 р.

№	Банки	Країни	Капітал, млрд. дол.
1	ICBC	Китай	274,432
2	China Construction Bank	Китай	220,007
3	JPMorgan Chase & Co	США	200,482
4	Bank of China	Китай	198,068
5	Agricultural Bank of China	Китай	185,607
6	Bank of America	США	180,778
7	Citigroup	США	176,420
8	Wells Fargo & Co	США	164,584
9	HSBC Holdings	Великобританія	153,303
10	Mitsubishi UFJ Financial Group	Японія	131,753

Серед десяти найбільших банків світу за розміром активів чотири представляють Китай, три – США, два – Японію та один – Великобританію.

Десять найбільших банків світу за розміром активів капіталу подано в табл. 2. Серед десяти найбільших банків світу за капіталізацією по чотири представляють США та Китай і по одному – Великобританію та Австралію [3].

Усвідомлюючи пряму залежність між сприянням розвитку малого та середнього бізнесу та рівнем економічної безпеки підприємств, в економічно розвинутих країнах протягом останніх 15–20-ти років було знято більшість адміністративно-законодавчих обмежень та створено сприятливі фінансово економічні, у т. ч. податкові, стимули для розвитку підприємств банківського сектору економіки. Це принесло відчутні результати. Внаслідок упровадження такого комплексу заходів країни Західної Європи та Японія посіли на сучасному етапі розвитку світової економіки провідні позиції за рівнем розвитку бізнесу і за показниками економічної безпеки підприємств

банківського сектору економіки. Такі високі місця на міжнародних рейтингах за рівнем сприятливості економіко-правового середовища для ведення бізнесу забезпечили інвестиційну привабливість цих країн [4].

Відомо, що сучасні банківські системи різних країн світу формуються під впливом політичних та фінансово-економічних особливостей регіонів, у яких вони функціонують. Незважаючи на певні відмінності є низка ознак, які властиві банківським секторам усіх національних економік, зокрема це дворівнева побудова. Лише у п'яти країнах, таких як США, Німеччина, Швеція, Швейцарія та Нідерланди, передбачено підпорядкування центральних банків парламентам. У більшості держав світу центральні банки підпорядковані казначейству або міністерству фінансів. У законодавстві Японії, Великобританії, Франції, та Італії передбачене право, що міністерство фінансів може видавати інструкції центральним банкам, але це відбувається надзвичайно рідко [4].

У табл. 3 відображений досвід найрозвиненіших країн світу щодо розвитку підприємств банківського сектору, який доцільно використати в Україні.

Таблиця 3

Підходи до корпоративного управління та розвитку підприємств банківського сектора

№	Підходи	Сутність підходів
1	Континентальний та японський	Передбачає збалансований інтерес різних груп учасників управління діяльністю банків, орієнтований на стійкий і стабільний розвиток, має меншу ступінь ризику, меншу питому вагу цінних паперів із високим ризиком у структурі матеріальних стимулів вищого керівництва банків
2	Англосаксонський	Орієнтований на прибутковість та вартість акціонерного капіталу та матеріальні стимули керівництва банків у формі цінних паперів

Управління власним капіталом банку здійснюється з позицій єдності процесного та системного підходів до формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору. Обидва підходи орієнтовані на управління за цілями [6]:

1) з позиції системного підходу – акцент робиться на множинності їх формалізації на основі кібернетичних, економіко-математичних моделей для опису елементів, системи механізмів управління власним капіталом банку та системи формування механізмів розвитку підприємств банківського сектора;

2) з позиції процесного підходу акцент робиться на кількості та формі процесів управління, яка визначається цілями управління банку.

Порівняльна характеристика змісту та принципів процесного та системного підходів управління та розвитку підприємств банківського сектору наведена у табл. 4.

Проведені дослідження дають змогу стверджувати, що процесний та системний підходи застосовуються різними країнами під час формування національних моделей розвитку підприємств банківського сектору.

У табл. 5 наведено порівняльну характеристику моделей із корпоративного управління розвитком підприємств банківського сектору в національних економіках різних країн світу та України з позицій процесного та системного підходів [5; 7; 8].

У процесі розвитку підприємств банківського сектору на основі конкретної моделі із застосуванням першого підходу відбувається полівекторне дослідження перспективності розвитку підприємств банківського сектору. Розрізняють такі можливості застосування різних наукових підходів до дослідження процесів функціонування та розвитку банківського сектору [7]:

– еволюційний (полягає у дослідженні поступальних змін, передбачає незворотність підвищення рівня організації банківської діяльності; «природний відбір» у банківській сфері та формування в ході еволюції банківських систем іманентно властивих їм особливостей, зумовлених попереднім розвитком);

– інституційний (полягає у вивченні інституційних матриць банківських систем, дослідженні інституційно-

нальних змін у їхній еволюції, включаючи трансплантацію і дисфункцію інститутів та інституційні інновації);

– синергетичний (полягає у вивченні процесів самоорганізації в банківській системі; аналізі її стійкості; передбачає розгляд закономірностей еволюції, які виявляються на основі інструментаріїв синергетичного підходу та дослідження можливостей регулювання банківської системи з урахуванням її самоорганізації);

– системний (полягає у системному розгляді сукупності банків, які діють у країні, як єдиної цілісної системи, яка має певні властивості; передбачає вивчення еволюційних змін особливостей банківських систем та дослідження банківської системи як основного елемента кредитної системи і складника економічної системи країни в процесі її розвитку).

Відомо, що ефективне функціонування підприємств банківського сектору неможливе без належного рівня їх фінансового забезпечення власними та позиковими фінансовими ресурсами. Але, на жаль, через економічну кризу в Україні відбувається істотне зменшення фінансування розвитку підприємств за рахунок власних коштів [9]. З огляду на цю тенденцію в економіці, має зростати зацікавленість держави у забезпеченні прямої фінансової підтримки підприємств залежно від загальноекономічної стратегії, попиту та конкурентоспроможності продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Так, станом на кінець липня 2016 р. облікова ставка НБУ знаходилася на рівні 15,5%, середньозважена вартість строкових депозитів у національній валюті становила 10,4%, тоді як євро-

Таблиця 4

Порівняльна характеристика формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору з позицій процесного та системного підходів

№	Підходи	Принципи
1	Процесний Передбачає формалізований процес із чіткою послідовністю етапів і методів управління, за допомогою якого визначаються фактори, що впливають на елементи власного капіталу банку, формуються фінансові плани щодо їх формування та розподілу за визначеними об'єктами управління	- відкритість; - динамічний характер; - інформованість; - регламентованість; - орієнтованість на управління за цілями
2	Системний Передбачає взаємоузгоджене поєднання окремих елементів власного капіталу в межах наявного забезпечення, що базується на загальноприйнятих принципах управління, для отримання максимального ефекту синергії під час їх взаємодії	- цілісність; - ієрархічність будови; - множинність; - структуризація; - орієнтованість на управління за цілями

Таблиця 5

Порівняльна характеристика моделей корпоративного управління розвитком підприємств банківського сектору національних економіках різних країн світу

№	Параметри	Підходи			
		Процесний		Системний	
		Моделі			
	Англо-американська	Німецька	Японська	Українська	
1	Система соціальних цінностей	Індивідуалізм	Соціальна взаємодія	Взаємодія та довіра	Індивідуалізм
2	Роль трудових колективів	Пасивна	Активна	Активна	Екстремальне реагування
3	Спосіб фінансування	Фондовий ринок	Банки	Банки	Банки
4	Інформаційна асиметрія	Менеджмент	Менеджмент	Головний банк	Менеджмент
5	Горизонт інвестування	Короткий	Довгий	Довгий	Короткий
6	Вартість капіталу	Висока	Середня	Низька	Висока
7	Основна економічна одиниця	Компанія	Холдинг	Фінансово-промислова група	Банк
8	Тип інновацій	Радикальний	Складний	Інкремен-тальний	Складний
9	Оплата управлінців	Висока	Середня	Низька	Договірні
10	Структура акціонерного капіталу	Дисперсна	Концентрована	Концентрована	Дисперсна

пейські банки залучають ресурси під 2,1% в євро за облікової ставки Центрального європейського банку 0,05% [10]. Вихід із такої ситуації стає можливим за рахунок розширення механізмів довгострокового рефінансування НБУ комерційних банків за фіксованою ставкою під заставу депозиту (депозитного сертифікату) у гривні під плаваючу процентну ставку. Це дасть змогу банкам надавати довгострокові кредити, не наражаючись на ризик зміни процентної ставки.

Головну роль у забезпеченні потужного поштовху кредитування вітчизняних підприємств банками України повинен відігравати Національний банк України через удосконалення механізму рефінансування банківських установ [11], цільового виділення НБУ ресурсів банкам для забезпечення кредитування реального сектору економіки, виваженої облікової політики та стимулювання підвищення рівня капіталізації банківського сектору.

Перераховані вище чинники переконують нас у тому, що для забезпечення інноваційного розвитку підприємств банківського сектору України необхідно використати організаційно-економічні механізми (порядок функціонування відкритих динамічних систем організаційно-економічних заходів, спрямованих на фінансування інноваційного розвитку в усіх функціональних сферах промислового підприємства) [12].

Так, наприклад, застосувавши метод моделювання вибору оптимальних обсягів фінансового забезпечення за рахунок власних та позикових коштів, може задовольнити потреби підприємства в коштах на взаємовигідних умовах як для підприємства, так і для інвестора. Цей метод дає змогу попередити й усунути можливі проблемні ситуації, які виникають у процесі використання динамічної моделі ухвалення управлінських рішень, основу якої становлять принципи балансування реалізації рішень, необхідних для розв'язання проблемної ситуації.

Впровадження комплексу проаналізованих моделей і підходів до розвитку підприємств банківського сектору світової економіки може забезпечити [13]: високу фінансову ефективність роботи, фінансову стійкість та незалежність підприємств банківського сектору; техно-

логічну незалежність та високу конкурентоспроможність технічного потенціалу підприємств банківського сектору; високу ефективність менеджменту, оптимальну та ефективну організаційну структуру підприємств банківського сектору; високий рівень кваліфікації персоналу та інтелектуального потенціалу підприємств банківського сектору; якісну правову захищеність усіх аспектів діяльності підприємств банківського сектору; захист інформаційного поля, комерційної таємниці та досягнення належного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів та відділів підприємств банківського сектору; ефективну організацію безпеки персоналу, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів підприємств банківського сектору.

Висновки. Отже, у світовій практиці виокремлюють англосаксонський, японський та континентальний підходи до формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору. Кожен із підходів формувався під впливом певних історичних особливостей розвитку національних економік, зокрема міжнародної спеціалізації країн, рівня їх інтегрованості у світовий економічний простір, природних можливостей територій тощо. Врешті-решт, на формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору суттєво вплинули спільні зусилля центральних банків економічно розвинутих країн світу і міжнародні організації щодо подолання глобальних і локальних фінансово-економічних криз. Особливістю формування такого механізму в Україні є те, що наша національна економіка, у тому числі банківський сектор, формувалися у пострадянському просторі, де спочатку відбувалися процеси створення економіки як національної системи, а пізніше активізувалися процеси інтеграції й адаптування національних економічних умов до умов світової економіки. Власне кажучи, наявні у світі підходи до формування підприємств банківського сектору корисні для України лише в сенсі принципів їх застосування. Саме це зумовлює необхідність поглиблення концептуальних положень щодо формування механізмів розвитку підприємств банківського сектору.

Список використаних джерел:

1. Кльоба Л.Г., Кльоба В.Л. Методологічні підходи до визначення сутності банків і банківської діяльності / Л.Г. Кльоба, В.Л. Кльоба // Економіка і держава. – 2013. – № 10. – С. 55–58.
2. Рикардо Д. Предложение в пользу экономного и устойчивого денежного образования, а также замечания о прибыли английского банка, поскольку она связана с интересами государства и собственников капитала банка / Д. Рикардо // Сочинения. – М. : Гос. изд-во политической литературы, 1955. – Т. 2. – С. 179–254.
3. Економіка зарубіжних країн / С.В. Войтко [та ін.]. – Київ : Політехніка, 2017. – 400 с.
4. Холодна Ю.Є. Банківська система : [навч. посіб.] / Ю.Є. Холодна, О.М. Рац. – Х. : ХНЕУ, 2013. – 316 с.
5. Обельницька Х.В. Основні риси сучасного корпоративного управління в Україні / Х.В. Обельницька // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15. – № 3. – С. 94–99.
6. Косова Е.В. Формалізація фінансового механізму управління власним капіталом банків / Е.В. Косова // Економіка та підприємництво. – 2014. – № 6 (81).
7. Степаненко О.П. Моделювання процесів функціонування та розвитку банківської системи України : дис... д.е.н. / О.П. Степаненко. – Київ, 2015. – 513 с.
8. Конягина М.Н. Стратегия развития корпоративных отношений в банковском секторе экономики / М.Н. Конягина. – СПб. : СПб ГУЭФ, 2010. – 223 с.
9. Сутність та джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності малих підприємств / В.В. Зянько, Н.Л. Стасюк, Д. Сінбін // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2015. – № 4. – С. 57–62.
10. Статистична інформація: Економічна статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Кузьмак О.М. Рефінансування як дієвий інструмент грошово-кредитного ринку України / О.М. Кузьмак // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3 (52). – С. 193–195.
12. Чукіна І.В. Організаційно-економічний механізм у системі управління виробничо-господарською діяльністю аграрних підприємств / І.В. Чукіна // Економічний аналіз. – 2014. – Т. 15. – № 3. – С. 230–236.
13. Задорожнюк Н.О. Проблеми та перспективи розвитку банківського сектору національної економіки України / Н.О. Задорожнюк // Молодий вчений. – 2015. – № 1 (16). – С. 85–87.

Анотация. Исследованы модели экономического развития отдельных стран мира (США, Германии, Японии) и отражен опыт развитых стран мира по развитию предприятий банковского сектора, который целесообразно использовать в Украине. Доказано, что управление собственным капиталом банка осуществляется с позиций единства процессного и системного подходов к формированию механизмов развития предприятий банковского сектора. Проведена сравнительная характеристика содержания и принципов процессного и системного подходов к управлению и развитию предприятий банковского сектора. Установлено, что процессный и системный подходы применяются различными странами при формировании национальных моделей развития предприятий банковского сектора. Выделены особенности формирования механизмов развития предприятий банковского сектора в Украине.

Ключевые слова: механизм, развитие, банковский сектор, предприятия банковского сектора, стабильность банковской системы, процессный и системный подходы.

Summary. The models of economic development of individual countries of the world (USA, Germany and Japan) and the experience of the developed countries of the world on the development of enterprises of the banking sector that is expediently used in Ukraine are reflected. It is proved that the management of the bank's own capital is carried out from the standpoint of the unity of process and system approaches to the formation of mechanisms for the development of enterprises of the banking sector. The comparative characteristic of the contents and principles of process and system approaches of management and development of enterprises of the banking sector is carried out. It has been established that process and system approaches are used by different countries in the formation of national models of development of enterprises of the banking sector. The peculiarities of forming mechanisms of development of enterprises of the banking sector in Ukraine are highlighted.

Key words: mechanism, development, banking sector, banking sector enterprises, stability of the banking system, process and system approaches.

УДК 331.556.4

Якубовський С. О.

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Горивенко Х. С.

*студентка магістратури
спеціальності «міжнародні економічні відносини»
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Yakubovskiy S. A.

*Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Chair
of World Economy and International Economic Relations.
Odessa I.I. Mechnikov National University*

Horyvenko K. S.

*Student, Master's Degree in International Economic Relations
Odessa I.I. Mechnikov National University*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ ТА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

TRENDS IN INTERNATIONAL MIGRATION AND REMITTANCES OF MIGRANTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Анотация. У статті визначено основні країни – лідери за кількістю іммігрантів і обсягом грошових переказів. Розглянуто структуру імміграційних потоків у Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Люксембурзі та Саудівській Аравії, а також визначено, чим ці країни приваблюють іммігрантів. Проаналізовано структуру потоків грошових переказів мігрантів і визначено вплив грошових переказів на добробут країни їх походження. Проаналізовано країни з більшістю трудової міграції та країни, що приймають біженців, а також різницю за рівнем економічного розвитку країни. Сформульовано висновки на основі проведеного аналізу впливу грошових потоків на економічно-соціальний добробут країн їх походження.

Ключові слова: міжнародна міграція, імміграція, грошові перекази мігрантів, соціально-економічний добробут, США, Німеччина, Люксембург, Саудівська Аравія.